

Razstava, ki spominja in opominja

1.6.2005

Ranka Ivelja

CELJE – »Najkasneje v treh tednih bode raspuščena sodišča nacionalne časti, vojna sodišča a bode sodila samo vojnim osebam, vse druge bodo prevzela redna sodišča. Proglasa na bo nova amnestija. Nimate torej nobenega razloga biti tako počasni v čiščenju kot doslej.« Tako se glasi dobesedni prepis (z napakami vred) depeše, ki jo je 25. junija 1945 Kardelej poslal Kidriču. Kopija dokumenta, ki ga je zgodovinar dr. Mitja Ferenc v arhivu RS po naključju odkril pred mesecem dni, je le eden od mnogih pretresljivih eksponatov na razstavi z naslovom *Prikrito in očem razkrito*, ki so jo včeraj – natančno na 60. obletnico dneva, ko je iz Vetrinja krenil na pot zadnji transport domobrancev – od-

prli v celjskem Muzeju novejšje zgodovine.

Kot je povedala dr. **Spomenka Hribar**, ki je razstavo odprla, gre za eno najbolj pretresljivih razstav, kar smo jih kadarkoli pripravili na Slovenskem. Poleg fotografij, posnetih med dveinpoletnim terenskim delom na 410 doslej raziskanih

grobščih, pričevanj očitvidcev rešenih žrtev in kopij dokumentov povojne oblasti s pozivi k čiščenju in brisanju grobov, si je mogoče ogledati tudi številne predmete, ki si jih, kot je dejala Hribarjeva, še drži bolečina slovesa in hrepenenja po življenju. Med pretresljivejšimi eksponati si je mogoče ogledati

ostanke žice, s katero so bili zvezani umorjeni, svetinjice, križce, odlikovanja, ure, dele lopate, s katero se je »čistilo«, koščke opornice ranjencev, našli so celo umetno oko. »Zavedamo se, da bo razstava zbujala različne odmeve,« je v svojem nagovoru dejala direktorica muzeja **Marija Počivavšek**,

»toda pravica do groba je pravica, ki jo daje večni moralni zakon. Če ne bomo razčistili s temno stranjo polpretekle zgodovine, bomo njena bremena prenašali na zanamce,« je v čustvenem govoru poudarila Počivavškova.

Čustven je bil tudi avtor razstave dr. Mitja Ferenc. »Ob to-

liko tragičnih zgodbah in pričevanjih svojcev žrtev ni mogoče biti hladno racionalen,« je dejal. Brez okolišanja je tudi povedal, da mu je s študenti in kolegici **Matejo Bavdaž** uspelo raziskati in dokumentirati 410 medvojnih in povojnih doslej zamolčanih grobišč, ki pa še zdaleč niso vsa. Kljub temu je oblast projekt ustavila, kar je nesprejemljivo in nepietno. »Zaradi ležernosti oblasti bo soočenje s temno preteklostjo onemogočeno tudi sedanji generaciji,« je poudaril.

Odprtja včerajšnje razstave so se poleg številnih zgodovinarjev, uglednih razumnikov in svojcev pomorjenih udeležili tudi avstrijski veleposlanik dr. Valentin Intzko, nekdanji predsednik države Milan Kučan, celjski župan Bojan Šrot in nekateri poslanci. Povabili so tudi sedanjega predsednika države, premiera in vse ministre, toda odprtja se ni udeležil nihče od njih.

Kopija dokumenta, ki ga je zgodovinar dr. Mitja Ferenc v arhivu RS po naključju odkril pred mesecem dni, je le eden od mnogih pretresljivih eksponatov na razstavi z naslovom *Prikrito in očem razkrito*. Foto: Bojan Velikonja